

Vass Erika

A soroksári német tájház létrejötte

Hosszas várakozás után 2015. szeptember 23-án nyitotta meg kapuit sokak örömére a soroksári német tájház. Néprajzkutatójaként 2013 őszén kaptam azt a felkérést a Soroksári Német Nemzetiségi Önkormányzattól, hogy a kiállítás szakmai munkálatait irányítsam.

A szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeumban munkám jelentős részét régi tárgyak és régi házak között töltöm. Feladatom az, hogy építési helyükről hozzunk el régi házakat, azokat a korabeli életmódnak megfelelően rendezzük be Szentendrén.

Soroksáron egy másfajta munkában működhettem közre. Itt az volt a cél, hogy eredeti helyén őrizzünk meg egy 1925-ben sváb család által épített lakóházat a hozzá tartozó nyári konyhával együtt. Ezzel kapcsolatban fontos hangsúlyozni, hogy a helyi német nemzetiségi közösség akaratából született újjá egy régi ház.

Nem először vehettem részt ilyen munkában: 2007-ben Dunaharaszttiban, 2010-ben Vecsésen rendeztem be egy-egy sváb tájházat. A már meglévő munkáimmal kapcsolatban az a véleményem, hogy egy tájház jelentősége mindig túlmutat azon, hogy korábbi korszak építészeti és tárgyi elemeit összegyűjti, hitelesen megőrzi és a látogatók elé tárja. A tájházak a közösségi emlékezet terei, ahol elmélyíthetjük és megerősíthetjük azokat a gyökereinket, melyek a történelem sodrában akaratunkon kívül megszakadtak.

Eddigi kutatásaim során Magyarország számos pontján gyűjtöttem már svábok között. Amikor 2 évvel ezelőtt felhívott Weinmann Antal, hogy lenne egy új feladat, vállalnám-e azt, akkor nagyon kíváncsian jöttem Soroksárra, vajon itt mit fogok találni, miben lesz ez más az előző településekhez képest. 2013 őszén az első látogatásomkor nagyon vegyes kép fogadott: éreztem a helyi akaratot, láttam, hogy a megvásárlásra kiszemelt épületet egykor nagyon igényesen építették meg, a legemlékezetesebbek az ajtók savmart üvegei voltak. Ugyanakkor a ház nagyon lepusztult műszaki állapotban volt, csak kevesen láttuk meg benne a megőrzendő értéket. Ráadásul rengeteg felhalmozódott limlom volt benne, ami az ott élt személyek után maradt.

1,5 évnyi munka eredménye volt, amíg eljutottunk addig, hogy a 2015. szeptemberi megnyitón a felújított épületben minden ragyog a tisztaságtól. 2014 áprilisában került sor a lomtalanításra, melynek folyamán kiválogattuk azokat a tárgyakat, amelyeket megőrzésre érdemesnek tartottunk, és amelyek bekerültek a kiállításba is. Ezek közé tartozik a konyhaszekrény és a lakószobai két szekrény is.

A válogatás során talált dolgok közül számomra a legizgalmasabb egy receptfüzet és egy köteg levél volt. A receptek között ugyanis a háziasszony receptekre jellemző tömörséggel följegyezte a málenkij robotra elhurcolásának történetét. (Akkor nem volt ajánlatos erről beszélni!) A leveleket az idő közben Németországba kitelepített fia és férje írták a Szovjetunióból hazaérkezett asszonynak. Ezen dokumentumok nagyon mélyen érintettek meg engem is, hiszen nem a történelemkönyvekből ismert száraz tényközlés jellemezte őket, hanem egy család tragédiája bontakozott ki előttem. Ezután még nagyobb értéket jelentett az a házban talált párnahuzat, melyen az egykori kisfiú, „Ferike” neve szerepelt. Bizonyára Önök között is vannak, akiknek a családja hasonló emlékeket őriz.

2014-ben került sor a ház építészeti felújítására Buzás Miklósnak, a Szabadtéri Néprajzi Múzeum főépítészenek vázlattevéi alapján. 2015-ben pedig a berendezésre koncentráltunk.

Ami számomra a lomtalanításkor és a 2015. évi munka folyamán is fantasztikus érzés volt, az az, hogy egy nagyon összetartó csapattal dolgozhattam. A tájház ügyét nemcsak az idősek érezték magukénak, hanem a fiatalok is. Volt közös akarat, közös cél, és ennek következtében nagyon intenzív munka alakult ki, amit ezúttal is köszönök mindenkinek, akivel együtt dolgozhattam. A munka nagy része Schirlingné Drexler Annáé, neki is köszönöm a segítségét, nagyon sokat tanultam tőle. Hihetetlen energiával végezte a munkát. Évek óta tudatosan készült a tájház megalapítására, otthonában gyűjtötte össze a berendezéshez szükséges tárgyakat. Ha hiányoltam valamit, a következő hétre biztosan több darabot is szerzett, melyek közül kiválogathattam a legalkalmasabb tárgyat.

Javaslom Önöknek, hogy Schirlingné Drexler Annával együtt is nézzék meg a tájházat, nagyon sok tárgy egykori tulajdonosát ismerte, és így azok használatáról, készítéséről is tud mesélni. Ne egyszeri látogatás alkalmával akarják az egész kiállítást befogadni. Hazaérve vegyék sorba, amit láttak, majd jöjjenek vissza, vegyék ismét szemügyre a tárgyakat, biztosan lesznek olyan darabok, amiket ekkor fognak csak felfedezni. Ajánlom, hogy hozzák el szüleiket, nagyszüleiket vagy unokáikat, attól függően, Önök hány évesek, mert biztos vagyok benne, hogy egy-egy kiállítási tárgy kapcsán az idősekben személyes emlékek is felidéződnek, amiket át tudnak adni a fiataloknak.

A munka elején Schirlingné Drexler Annával sok soroksári padlást végigjárhattam, onnan választottam ki azokat a tárgyakat, amik végül bekerültek a kiállításba. A legnehezebb része a munkámnak az volt, amikor el kellett döntenem, hogy melyik bútorokat válasszam ki. Ugyanis hihetetlen, de 2015-ben itt, a Budapest részét képező Soroksáron annyi régi bútort őriztek meg és ajánlottak fel, hogy még egy ugyanekkora tájházat könnyen be tudnánk

rendezni. Az is lényeges, hogy minden tárgyat adományként kaptunk. Nem pénzért, nem egyedi számításból ajánlották föl azokat egykori tulajdonosaik, hanem hogy a közösség gazdagodjon általuk.

A tájházak berendezésénél mindig egy konkrét évet választok ki, ami az adott település, család szempontjából meghatározó volt, és ehhez válogatom ki a tárgyakat. Soroksár esetében a málenkij robot és a kitelepítések miatt mindenképp 1945 előtti évet akartam megragadni. Választásom azért esett 1943-ra, mert a tisztaszobában látható bútorok 1943-ban Soroksáron készültek. Amikor belépnek a tájházba, akkor érezzék úgy, hogy 1943-ba utaznak vissza.

A kiválasztott tárgyakat tisztítani, restaurálni kellett, illetve leltárba vettük azokat. Minden egyes tárgy külön leltári számot kapott, le kellett mérnünk, fényképeznünk, és elhelyezni rajta a leltári számot. Ez a legnehezebb a textilek esetében volt, mert nem közvetlenül az anyagra írtuk rá a számot, hanem egy-egy pertlit kellett az anyag nem látható részébe varrni és arra írni textilekhez való filctollal a számot. Itt van körünkben a 83 éves Himmer Antalné, Magdi néni, aki legalább 400 darab textilre varrta rá egyesével a pertliket, neki is nagyon köszönöm a munkáját.

Remélem, nem áll itt meg a munka, hanem lesz folytatás. Ez itt ugyanis a tárgyi anyag, de a tárgyak nem tudnak beszélni. Ugyanakkor mindegyik tárgynak van saját története, azok megszólaltatásához érdemes lenne interaktív elemekkel gazdagítani a tájházat. Nagyon sok család őriz még otthonában régi fényképeket, azok szkennelt változatai is gazdagíthatnák a kiállítást, ezek révén a látogatók megismerhetnék az egykori viseletet, szokásokat is. A sváb nyelvjárás megőrzéséhez pedig filmek készítését javaslom, hiszen hamarosan ez is teljesen el fog tűnni. Az egykori soroksári sváb kultúrára jellemző, lassan kivesző ételek készítését is a tájházban lehetne megismerni, és az úrnapi sátorkészítés, körmenet, majd a délutáni Holbig felvonulás is egy film segítségével lenne megörökíthető, hogy a nézők kedvet kaphassanak a következő évi személyes részvételhez.

Végezetül javaslom, hogy nézzenek otthon körül, hátha a gyerekek a tájház láttán ráébrednek, nem kell minden régi darabtól megválni, mégsem a padláson van a helye egy-egy régi tárgynak, hanem az a modern otthonban is megállja a helyét.

Kívánom, hogy még sokszor jöjjenek vissza, és érezzék magukat otthon a tájházban.